

EDEBİYATIMIZDA
UNUTULANLAR VE KAYBEDENLER
-I-

TANER AY

YAYIN NU: 1779
KÜLTÜR SERİSİ: 992

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 49269

ISBN: 978-625-408-218-4

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®

İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Editör: Oğuzhan Murat Öztürk

Son Okuma: Şaban Özdemir

Kapak Tasarımı: Mahmut Doğan

Dizgi-Tertip: Mahmut Doğan

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: ÇINAR MATBAACILIK VE YAY. SAN. TİC. LTD. ŞTİ.

Yüzyıl Mah. Matbaacılar Cad. Ata Han No:34 K:5

Bağcılar / İSTANBUL Tel: (0212) 628 96 00

Sertifika No: 45103

İstanbul - 2021

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir.
Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği
akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya
tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya
edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Taner Ay: 1957 yılında Bafra'da doğdu. Anne ve babasının eğitimci olmaları nedeniyle ilk ve orta öğrenimini, Kızılcaham, Siirt, Erzincan ve İstanbul gibi il ve ilçelerde tamamladı. Fenerbahçe Lisesi'nden mezûn olduktan sonra hukuk okudu. Otuz beş yıl boyunca bazı kurumlarda cezâ avukatlığı yaptıktan sonra emekli oldu. 1982 yılından başlayarak, *Yarın*, *Edebiyat '81*, *Üç Çiçek*, *Stüdyo İmge*, *Çalıntı*, *Düşler*, *Vapur* ve *Pathos* gibi dergilerde, sinema, müzik ve edebiyat üzerine yazdı. *Üç Çiçek* ve *Çalıntı* dergilerinin kurucu isimlerindendir. *Pathos* dergisinin yayın kurulunda olup, *Kalabalık Cadde*'de ve *Karar* gazetesinde kültür tarihine ilişkin yazıları yayımlanıyor. Yazarın, *Vesikalık Fotoğraflar*, *Becerikli Bozguncu Riminili Federico Fellini*, *Rock ve Şiddet*, *Metruk Zamana Seyahat*, *Marsyas'ın Cesetleri*, *Astigmat Bakışlar*, *CinemaScope Kadınlar & CinemaScope Erkekler* ve *Yeşilçam Sokağı Fotoğrafları* isimli eserleri bulunmaktadır.

İÇİNDEKİLER

Takdim.....	9
Şinâsi.....	11
Hakkı Paşazâde Celâl.....	29
Andelîb Es'ad	41
Ali Nusret.....	55
Osman Fahri	65
Şukûfe Nihal	81
Yaşar Nezihe Bükülmez	93
Fazlı Necip	119
Safiye Erol	139
Kemal Ahmet	167
Kemal Altunkaya.....	181
Kenan Hulûsi Koray	191
İhsan Mahvî	205
Aka Gündüz	215
Nurettin Artam.....	231
Burhan Cahit Morkaya	243
Osman Cemal Kaygılı.....	255
Hasan Tanrıkut.....	275
Nezahat Somar	301
Fikret Ürgüp	311
Hikmet Şevki.....	327
Mazlum Kenan Köstekçi.....	339

TAKDİM

Edebiyatımızda unutilan ve edebî mahfiller karşısında kaybeden edibler için bir yazı dizisi hazırlamamı benden Adnan Özer istemişti. Bu yazı dizisinin ilgi görmesi üzerine de, yazdıklarımın dergi sayfalarında kaybolup gitmemesi amacıyla, dosyayı birkaç yayımevine önerdi. Aradan aylar geçtikten sonra, Türk Dil Kurumu'nun kurallarına uymamamın onları rahatsız ettiğini ve ancak aksanları kaldırarak dili yalınlaştırmam durumunda dosyayı değerlendirebileceklerini öğrendim. Oysa, Türk Dil Kurumu'nun değişiklikleri alfabemizin fonetikliğini ortadan kaldırdığı ve “kâr” ile “kar” kelimelerinde olduğu gibi sesleri değiştirdiğinden, benden istenileni kabul etmem mümkün değildi.

Alfabemiz fonetiktir. Bu nedenle diğer bazı dillerden daha kolay ve daha gerçekçidir. Ama kelimelerden aksanı kaldırdığımızda, o kelimenin mânâsı değişerek kargaşaya neden olmaktadır. Bu nedenle de okurun aksan kullanımındaki hassasiyetime değer vereceğine emînim.

“Edebiyatımızda Unutilanlar ve Kaybedenler” dosyasını çektiğimin ertesi günü beni Şaban Özdemir aradı. Yayımcı ile benim aramdaki Türk Dil Kurumu'nun kuralları yüzünden çıkan sorunu bir şekilde duymuş ve izin verirsem dosyayı Ötüken Neşriyat'a önermek istediğini söyledi. Adnan Özer kadar Şaban Özdemir'in de yazı dizimin kitâblaşmasını çok istediğini biliyordum. Dosyanın Ötüken Neşriyat'taki mâcerâsı da böylece Şaban Özdemir ile başladı. Ötüken Neşriyat'taki Göktürk Ömer Çakır ve Oğuzhan Murat Öztürk kardeşlerim gerçekten çok farklı editörlerdi. Yazarın dünya görüşüne, emeğine ve kurallarına saygı duydukları gibi, herhangi bir dayatmada da bulunmuyorlardı. Beni o iki güzel insanla tanıştırdığı için Şaban Özdemir'e minnetdârım.

Dosyanın son okumasını sevgili kardeşim Şaban Özdemir üstlendi. Hatâlarımı veya gereksiz bölümleri hemen gördü, onları dü-

zelitti. Bu nedenle *Edebiyatımızda Unutulanlar ve Kaybedenler* benim kadar Şaban'ındır. Emeği pek büyüktür. Ona, Adnan Özer'e, Göktürk Ömer Çakır'a, Oğuzhan Murat Öztürk'e ve Ötügen Neşriyât'a ne kadar teşekkür etsem, azdır. Ayrıca kitapta kullanılacak görsellerin temininde yardımlarını esirgemeyen Yahya Erdem ve M. Kayahan Özgül'e teşekkür ederim.

Bir husûsu daha belirtiyim: *Edebiyatımızda Unutulanlar ve Kaybedenler* diğer ciltleriyle devâm edecek. Çünkü, araştırmalarım sonucunda çok fazla "unutulan" isim ortaya çıktı. Bu yüzden de hepsini tek bir ciltte toplamak mümkün değildi.

Çalışmamızdaki bazı isimler ve eserleri edebiyat araştırmalarında hiç geçmiyor. Geçenlerden çoğununsa kaynak eserlerdeki biyografileri hatâlıdır. Beni üzense, hiç araştırma yapılmadan onlar hakkındaki aynı hatâların yüksek lisans ve doktora tezlerinde dahi sürdürülmesi oldu. Bir de dönemin edebiyat seçkinlerinin, bilgi sâhibi olmadan fikir sâhibi olmaları veya "ideolojik" nedenlerle kimi isimleri ötekileştirmeleri durumu bahis konusu. Pek çok kıymetimizin bu suretle edebiyatımızın dışında bırakıldıkları da acı bir hakikattir. Bu yüzden, *Edebiyatımızda Unutulanlar ve Kaybedenler* tanımlandığında, okurlar için bir kaynak eser olacağına inanıyorum.

Keyifli okumalar dileğiyle...

Taner Ay

ŞİNÂSÎ

Vefâtı, Mezarı, Ailesi ve Terekesi

Ebüzziyâ Tevfik Bey'in 1329 (1911) yılında *Mecmûa-i Ebüzziyâ*'da yayımlanan "Şinâsî'nin Eyyâm-ı Ahire-i Hayatı" başlıklı yazı dizisi sayesinde Şinâsî'nin vefâtına ve cenâzesine ilişkin ayrıntılı bilgilere sâhibiz. Bu metin Ahmed Rasim'in *Matbû'ât Tarihine Medhal'den İlk Büyük Muharrirler* külliyyâtının 9'uncusuna da alınmış (Yeni Matbaa, 1927), ardından Ebüzziyâ Tevfik Bey'in torunu Ziyad Ebüzziyâ'nın sadeleştirmesiyle "Şinâsî'nin Son Günleri ve Ölümü" başlığıyla Sunar Tiyatrosu Üsküdar Oyuncuları Araştırma Dizisi'nin 16 sayfalık ilk kitapçığı olarak yayımlanmıştır (Yenilik Matbaası, 1971).

Ebüzziyâ Tevfik Bey şöyle yazıyor:

13 Eylül 1871 günüydü. Kemâl ile Beyoğlu'nda o gece misâfir olduğumuz Mösyö Fanton'un evinde kahve içiyorduk. Ben, *Diyojen* için yazdığım bir makaleyi okuyordum. Kemâl de bazı cümlelerini, daha mânidâr ibârelerle ve imlâ yolu ile düzeltiyor ve süslüyordu. Bu sırada uşaklardan biri içeri girerek bir adamın Kemâl Bey ile görüşmeye geldiğini söyledi. İkimiz de gecelik ile oturmaktaydık. Ben derhâl bitişik olan yatak odasına çekildim. Uşak da gelen adamı içeriye aldı. Kapı aralıktı ama gelen adamı göremiyordum. Ancak kâğıt yırtılmasını andırır bir ses işittimden, herifin bir tezkere getirmiş olduğunu anladım. Bir dakika sonra Kemâl kapıyı iterek elindeki kâğıtla içeri girdi. Suratında bir teessür rengi vardı. Büyük bir felâket olduğunu söyleyerek o kâğıdı bana uzattı. Tezkere Şinâsî Efendi'nin gece vefât ettiği haberiyle başlıyor ve cenâzenin kaldırılması için Kemâl'den rica olunuyordu. Altındaki Mehmed Hamdi imzâsından Mustafa Fâzıl Paşa'nın kethüdasından olduğunu anladım. Bu vefâtın zâten epeydir beklendiğini söyledim. Kemâl, dostumuzun vefâtına o kadar fazla üzülmüştü ki Şinâsî'nin cenâzesinde bulunmaya dayanamayacağını ve bu yüzden defin işimi benim halletmemi söyledi. Yapacak bir şey yoktu, bir çeyrek sonra giyinip dışarıya çıktım. Sokağın köşesini dönerken ilim ve irfân sâhibi ahlâbımızdan Kavalalı Hoca Kâmil ile karşılaştım. Bir gün evvel kararlaştırdığımız üzere bize

geliyordu. Üzüntü verecek bir hizmet ifâ edeceğimize ondan bana refâkat etmesini istedim. Merak etmişti. Ona Şinâsî'nin vefât ettiğini söyledim. Hoca Kâmil Şinâsî ile hiç tanışmamıştı. Fakat mensûb olduğumuz edebî ve siyâsî mektebin kurucusunun Şinâsî olduğunu biliyor ve onu tanımadığı hâlde edeb ve zekâsına büyük hürmet besliyordu. Kendisi pek hisli ve çok çabuk te'sir altında kalan bir kimse olduğundan birdenbire işittiği bu fenâ haberdan dona kalmıştı. Birlikte yürümeğe başladık. Bursa Sokağı'ndan Büyük Caddeye çıkarak Taksim'e geldik. Şinâsî'nin evinin Firuz Ağa'da Sormagir'de olduğundan haberdardım. Ancak hangi sokaktadır, işte onu bilmiyordum. Kafam karışmıştı, hem yürüyordum hem de gözümün önünde o vakur insanı görüyordum. Hayattayken huzûruna ma'neviyâtım titreyerek girebildiğim o büyüklük timsâlinin şimdi na'sında bulunacağımın ayaklarım sanki geri geri gidiyorlardı. Taksim'e çıktığımızda Kazancı Mahallesi'ne doğru sağa sapmıştık. Gözüme bir yorgancı dükkânı ilişti. Otuz veya otuz beş yaşlarında bir adam, elinde büyük bir çuvaldız ile bir minder köklüyordu. Dükkânın önünde durarak, ona Sormagir'e nereden gidileceğini sordum. Karşıdaki sokağa girmemizi, oradan iki sokak sonra sağa sapınca Sormagir Kahvehânesi'nin önüne çıkacağımızı söyledi. Ben teşekkür etmek üzereyken Şinâsî Efendi'nin evini mi aradığımızı sordu.

- Evet oraya gideceğiz, dedim.

- Öyle ise berâber gidelim. Bu musîbet minder de bugün kalıversin, diyerek çuvaldızı sapladı. Zâten bir kanadı kapalı olan dükkânın diğer kepengini de indirerek omuzuna attığı saltasının kollarını geçirdikten sonra birlikte yürümeye başladık.

- Merhûmu tanıır mıydınız?

- Onu mahallemizde kim tanımaz ki! Ey gidi Koca Şinâsî Efendi!

- Ne vakit vefât etti?

- Bu gece sabaha karşı. Ben Ebubekir Efendi ile birlikte yanındaydım. Ebubekir Efendi'yi tanıır mısınız? Tophane Müftüsü'dür.

- Hayır kendisini tanımam, sadece ismini işitmişim.

- Merhûmun pek yakın dostuydu, onu döşeğine birlikte yatırdık.

- Cenâze hazırlandı mı?

- Hayır, Müftü Efendi öğleden sonra kaldırmak istiyor. Mısırlı Paşa ile Murad Efendi'ye haber gönderdi.

- Nereye gömecekler?

- Taksim Mezarlığı'na, vâlidesinin yanına, Müftü Efendi öyle söyledi.

- Vefâtında kendinde miydi?

- Beni yatsıdan sonra Şakir çağırıldı. Şakir'i bilir misiniz, teyzesinin damadıdır.

HAKKI PAŞAZÂDE CELÂL

Harâbâtılık ile Şöhret Bulmuşuz Râmî
Kazâ ile Olursak da Hasta Mahmûrdur Derler

Ahmed Rasim, *Matbûat Hâtıralarından Muharrir, Şâir ve Edip* (Kanaat Kütüphâne ve Matbaası, 1924) isimli eserinde, Hakkı Paşazâde Celâl için şunu yazar:

“Her zaman söylerim, Hakkı Paşazâde Celâl bu asrın en tabîî şâiridir.”
Aynı eserde Hakkı Paşazâde Celâl için bir de şu kaydı düşecektir:
“Bu asrın en hassas anadan doğma şâiri Celâl’dir.”

Hakkı Paşazâde Celâl sadece “anadan doğma şâir” değil, gerçek bir deliydi de. Muallim Nâci ona “Celâl-i Hayâlperver” diye takılır ve Celâl’in Osmanlı şâirleri arasında Deli Birâder’den sonraki en meşhûr deli olduğunu söylerdi.

Deli Birâder’in asıl ismi Mehmed Gazalî’ydi. 1466 yılında Bursa’da doğmuş ve devrinin önde gelen dîn bilgini Fahreddîn-i Acemî’nin talebesi olmuştu. Sonra medreselerde hocalık etmeye başlayıp, Manisa’da Şehzâde Korkud’un maiyetine girmiştir. Yavuz Selim’in tahta geçip Korkud’u öldürtmesinin ardından Bursa’ya kaçmıştır. Geyiklibaba Türbesi’nde şeyhlik yaparken sıkılıp oradan Sivrihisar’a geçer, ancak “Sivrihisar’da her yer sivri olduğu için huzûr bulamayıp” Akşehir’deki medreselerden birinde hocalık etmeye başlar. Orada her yer sivri olmamasına rağmen Akşehir’de dahi ona hafakanlar basınca, İstanbul’a gelip Beşiktaş’ta bir hamam açar. Onun hamamı kısa sürede Şehr-i İstanbul’un seks hayatının en nâmlı mekânlarından biri olur. Ricâl-i devletten şâirlere, beyzâdelerden tüccâra bütün “günbed” ve “zeker” düşkünleri müşterisidir. Osmanlı’daki sapkın seks hayatını merak edenler, bir de Deli Birâder’in *Kitâb-ı Dâfiü’l-Gumûm Râfiu’l-Umûm*’unu okumalıdır. Bu eser Selim S. Kuru tarafından Harvard Üniversitesi’nde tez olarak hazırlanmıştır.

Hakkı Paşazâde Celâl’in dîvâneliğiye Deli Birâder’inkinden hayli farklı olup delilikte Andelîb mahlasını kullanan arkadaşı Paş-

makçızâde Mehmed Fâik Es'ad ile yarışrlar. Ahmed Rasim sayesinde onların delilik mâcerâlarından bazılarını bilmekteyiz.

Bir Ada Mâcerâsı

Ahmed Rasim'in Büyükkada'da oturduğu yıllarda, bir gün Hakkı Paşazâde Celâl ile Andelîb kapısını çalarlar. Eyvâh! Ahmed Rasim bu delileri nasıl idâre edebileceğini düşünürken aklına bir fikir gelir. Derhâl merkepleri çağırıp onları pek kimsenin gitmediği bir yere götürür. Aradan biraz geçince, deli şâirler muhabbeti kesip birden ayaklanırlar. İki birden boğazlanıyorlarmış gibi bağırmaya başlamışlardır. Ahmed Rasim onlara susmaları için yalvarsa da bunu daha fazla bağırmağını istediği şeklinde anırlar. Onları orada bırakıp da gidemez. Sanki herkes Celâl ile Andelîb'in delirmelerini beklemiş gibi, hurra Çamlık'a gelmiştir. Gelen geçen korku içinde onları seyretmeye başladıklarında, ikisi birden bağırmağı bırakıp, bu defa da ağlamaya başlarlar. Meğer Celâl birden Anna'yı hatırlamış, Andelîb de onun ağladığını görünce kendisini tutamamış. Onların hâli Ahmed Rasim'e de dokunur. Celâl onun gözlerinin sulandığını görünce Anna'nın evine doğru dönerek irticalî olarak "Celâl ve Rasim ağlar, gönlü yaralı Andelîb ağlar" diye yeniden âvâzı çıktığı kadar bağırmaya başlar. Olacak gibi değildir, delileri yaka paça zorla evine getirir. Bütün gece onları ancak rakıyla susturmayı başaracaktır.

Bir Makriköy Mâcerâsı

Ahmed Rasim'in Makriköy'de oturduğu günlerdir. Sabahın köründe kapının çalınmasıyla yataktan kalkar. İnip kapıyı açtığında, şâir Celâl'in deli deli gülmesiyle karşılaşır. İçeriye buyur etse de biçâre anlamaz, gülmeye devâm eder. Birkaç defa ısrar edince, "Gelirim ama bana divâne demeyeceksin!" diye Ahmed Rasim'den söz ister. "Demem, gel!" Celâl'i içeriye sokmayı becerdiğinde, ona kargaların daha piyasaya çıkmadığı bu saatte nereden geldiğini sorar. O da Taş Kasap'taki konaktan geldiğini söyler. Ahmed Rasim şaşırmıştır. Taş Kasap ile Makriköy arasında dünyanın yolu vardır. Celâl'in söylediğine göre bir buçuk saat önce ortalık daha zifirî karanlıkken yola

ANDELÎB ES'AD

“Bu Dünyadan Bir Elinde Kadeh, Bir Elinde Kalem Öyle Geçti”

O yılların edebiyat sever zenginlerinden biri Hakkı Paşazâde Celâl'i ve Andelîb Es'ad'ı Beylerbeyi'ndeki yalısına davet eder. Gecenin hayli geç bir vaktinde içkili kafayla sofradan kalkılır. Ev sâhibi bu yağmurlu havada geceyi yalıda geçirmelerinde ısrar etmesine rağmen onlar gitmek isterler. Bizim deliler o sağanakta sırlısıklam hâlde iskeleye geldiklerinde, son vapurun kalktığını ve sabahın ilk vapurununsa saatler sonra olduğunu öğrenirler. Bekleme salonunun camları kırık, havaysa buz gibidir. Yalıya dönmeye de yüzleri tutmaz. Semtte bir aşağı bir yukarı dolaşırlarken nereye sığınacaklarının telâşına düşerler. Bir ara Hakkı Paşazâde az ileride ışık görünce, orayı kahvehâne sanıp Andelîb'e "Hadi gel, bari şuraya girelim!" der. Oysa gördükleri yer, kahvehâne değil, küçük bir camidir.

Yaşamları boyunca bir gün olsun dahi camiye gitmemiş olan Hakkı Paşazâde ile Andelîb sırlısıklam hâlde içeriye girdiklerinde, vâiz yüksek sesle cehennemden ve zebânîlerden bahsediyor, cemaat ise dehşet içinde onu dinliyordur. Bizimkiler birbirlerine bakıp deli deli gülmeye başlarlar. Bunun üzerine cemaatten biri onlara doğru eğilip sessizce "Siz vaazı dinlemiyor musunuz?" diye sorar. İkisi birden "Dinliyoruz!" yanıtını verirler. Adam ikna olmadığından, bu defa da "Peki, Vâiz Efendi'nin söylediklerinin anlamını biliyor musunuz?" der. Andelîb Hakkı Paşazâde'ye, Celâl de Andelîb Es'ad'a bakıp daha fazla uzatmaması için adama sert bir ifâdeyle anladıklarını söylerler.

Adam şaşırır.

"O hâlde nasıl oluyor da sizde bir tesîr uyandırmıyor, bakın herkes ağlıyor!"

İkisini de artık hafakanlar basmıştır. Andelîb Es'ad, sabrının tükendüğünü anlaması için önce yüksek sesle bir "lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâhi'l aliyîl azîm" çeker ve ardından adama doğru dönüp ona şu yanıtı verir:

“Efendi, biz bu mahallede misâfir olduğumuzdan sizin vâizin anlattıklarının yabancıyız!”

Şehr-i İstanbul’da Harâbâtîlik

Andelîb Es’ad, Hakkı Paşazâde Celâl ve Nûri Şeydâ, Cumhuriyet öncesindeki harâbâtîliğin en önemli son isimlerindendirler.

Şehr-i İstanbul’da edipler arasında harâbâtîliği, Kırım Harbi’nin ve Mısır Hidivi Abbas Hilmi Paşa’nın döneminde Mısır’dan İstanbul’a alafrağa yaşam tarzını benimsemiş bir zümrenin göçünün hızlandığı muhakkaktır.

Ahmed Cevdet Paşa’nın *Mâ’rûzat* isimli eserinde, Mısır’dan gelenlerin, Osmanlı üst tabakasının ahlâkını bozduğunu ve ekâbiri isrâfa alıştırdığını yazar. Ahmed Cevdet Paşa’nın *Mâ’rûzat*’ından okuyalım:

... Abbas Paşa valiliğinde Mısır’dan Dersaadet’e pek çok paşalar ve beyler ve hanımlar hicret eylediler. Gali bahâlar ile konaklar ve yalılar aldılar. Alafrağa tecemmülât ile tefri ü tezyîn ettiler. Bol bol paralar sarf u isrâf eylediler. Ebvâb-ı sefâhati açdılar. Vükelâ ve kibâr-ı İstanbul, bu Mısır döküntüleriyle aşık atmağa ve vükelâ haremeleri de Mehmed Ali Paşa kerimesi Zeynep Hanım’a taklîd ile isrâf u sefâhata kalkıştılar. Bu cihetle Ali Paşa’nın dairesi mesârifî, şehriyye üç dört bin altuna vardı ve Ali nâm çârebrû delikanlısının mesârifîyse, efendiden bir âdemin hânesini kibârâne surette idare edebilirdi. Bu cihetle sadâret maaşı vefâ etmez oldu.

Sultan Efendiler ise beher-hâl ve bi-hakkın vükelâ haremlerinden üstün olmak üzere hesapsız masraf etmeye başlayıp, artık maaş ile idare etmez olduğundan düyûna müstağrak oldular. Ez-kadim. Harem saray-ı hümayûnda mazalla nişin-i tesettür ü ihtifâ olan Kadın efendiler de hükm-i zeman icâbınca arabalar ile gezmeye başladılar ve bi’t-tabî’ şehrilere tefevvuk etmek üzere isrâf u sefâhata daldılar ve onlar da borçlu oldular ve ahz u i’tâlarına vasita olan kahveci ve baltacılar pek acib sû-i isti’mâlâta koyuldular. Meselâ bir tâcirden yüzbin kuruşluk mal alırlar ise ellibin kuruş da nakid alıp ikiyüzelli bine senet verirlerdi. Bu cihetlerle Saray-ı Hümayûn’un üç sene zarfında üç milyon kese akçe deyni zuhûr etti. Bu da kâfi olmayıp sultanların ve kadın efendilerin murassaa’âtı, Beyoğlu sarrafları

ALİ NUSRET

Bütün Hayat-ı Fesâhat Bütün Hayat-ı Kalem
Seng-i Mezarının Üstünde Garka-yı Mâtem

Fatih Camii Haziresi'ndeki bir mezarın silindirik baş taşı hayli dik-kat çekicidir. Üzeri siyah mürekkeple kötü bir biçimde numaralan-dırılmış olan bu şâhidenin en üstünde, kabartma şeklinde bir divit, bir hokka, *Kur'ân-ı Kerim* ve ve kâğıt üzerine kazılı bir imzâ görülüyor. Talikle usta biçimde yazılmış kitâbenin ikinci beyitinde “Bütün hayat-ı fesâhat bütün hayat-ı kalem / Seng-i mezarının üstünde gar-ka-yı mâtem” denmektedir. Buradaki “fesâhat” kelimesi, *Türkiye Di-yanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*'nin Mustafa Çuhadar tarafından kale-me alınan “Fesâhat” maddesine nazaran, esasında “açık seçik olma, havanın açık ve berrak olması, sütün yüzünü kaplayan köpükten arınıp saf ve hâlis olması” anlamlarına gelmekte olup sözün kusur-lardan arınmış olmasına da “fesâhat” denilmektedir (C. 12, s. 423, 1995). Kabrin ayak taşındaki “Plevne şühedâsından Binbaşı Osman Şahabettin Efendi'nin mahdûmu, askerî kaim makamlığından mü-tekaid Darümuallimîn ve Vefa İdâdîsi lisân ve edebiyat muallimi Ali Nusret Bey'in rûhuna el Fâtiha” yazısı okunduğunda, kitâbedeki beyitte niçin “Bütün hayat-ı fesâhat” ifâdesinin kullanıldığı ancak açıklık kazanmaktadır.

Ali Nusret Bey, sadece “lisân ve edebiyat muallimi” değildi; bu-gün ismi “unutulmuş” veya ağabeyi Cenab Şahabeddin ile ana bir baba ayrı kardeşi Osman Fahri kadar bilinmiyor olsa dahi, dönemi-nin tanınmış bir şâiriydi. Ayrıca, çalışkan bir mütercimdi, önemli bir dilciydi ve yazdıkları dikkatle takîb edilmiş bir eleştirmendi. Sâmiha Ayverdi sayesinde onun dil konusunda ne kadar hassas biri oldu-ğunu biliyoruz. Sâmiha Ayverdi, “Çeşnicibaşı” isimli makalesinde, Ali Nusret'in babası İsmail Hakkı Bey'in arkadaşı olduğunu belirtir. Ali Nusret, Drağman Mahallesi'ndeki evlerinde hasta yatarken İsmail Hakkı Bey sık sık onu ziyârete gider. Bir ziyâretinde, şâirin annesi İsmet Hanım, İsmail Hakkı Bey'e usulca “Hakkı Bey oğlum, Nusret yatalı haybahâsıl kaldık.” der. Bunu işiten Ali Nusret, konuşacak mecâli olmamasına rağmen yine de başını yastıktan âdetâ öfkeyle

kaldırarak, “Anne, anne! Haybahâsıl değil, hâib ü hâsir!” diye annesinin dil yanlışını düzeltir (*Millî Kültür Mes’eleleri ve Maârif Dâvâmız*, s. 217, 2006).

Ailesi

Ali Nusret, İsmet Hanım ile zâbit Osman Şahabeddin’in ikinci oğulları, Cenab Şahabeddin’in ise kardeşidir. 23 Mart 1872 günü artık Larissa ismiyle bilinen Yenişehir-i Feneri’nde dünyaya gelmiştir. Ağabeyi Cenab Şahabeddin’in doğum târihiyse kaynaklarda 1870 yılı veya 2 Nisan 1871 günü olarak farklı verilmesine karşın, Fâzıl Mahmut onun 1867 yılında doğduğunu söyler. Hatta *Yolların Sesi* dergisinde yayımlanan imzâsız bir yazısının dipnotunda, Cenab’a hangi yıl doğduğunu sorduğunda, 1867 yanıtını aldığını ve sonradan yaptığı araştırmada da pasaportunun doğum târihi hânesine 1285 yılının kaydedildiğini gördüğünü belirtmiştir. Fâzıl Mahmut yazısında rûmi 1285 yılını miladî takvime 1867 olarak çevirmiştir ki hatâlıdır. Rûmi 1285 yılı miladî takvimde 1869/1870 yılına tekabül etmektedir (Y.2, S. 15, s. 304, 28 Şubat 1934). Cenab Şahabeddin’in mezar taşında da doğum târihi 1870 olarak yazmaktadır. Pek çok kaynakta Cenab Şahabeddin’in Manastır doğumlu olduğu belirtilmesine karşın aynı imzâsız yazıda Fâzıl Mahmut onun Drağman Mahallesi’nde doğduğunu zikreder. Cenab’ın ve Ali Nusret’in babası Ali Nusret, İsmet Hanım ile zâbit Osman Şahabeddin’in ikinci oğulları, Cenab Şahabeddin’in ise kardeşidir. Ali Canip Yöntem, bir makalesinde, Binbaşı Osman Şahabeddin’in pederinin dîvân kâtipliği yapmış olan Mustafa Efendi olduğu bilgisini vermiştir. Annesi İsmet Hanım’ın Manastırlı mı yoksa İstanbullu mu olduğu husûsundaysa farklı kayıtlar bulunuyor. Cenab Şahabeddin’i tanıyan ve ona hayatıyla ilgili bazı sorular da yöneltmiş olan Fâzıl Mahmut, İsmet Hanım’ın İstanbullu olduğunu söylemiştir.

Cenab Şahabeddin yıllar sonra “arz üzerinde bir mezarı bile kalmayan zavallı babam” ifâdesini kullacaktır. Bilindiği gibi, Plevne Muhârebeleri’ne Osmanlı Ordusu’nun saflarında katılan Frederick William von Herbert, anılarında, Plevne’de şehit düşen askerlerin ancak bir kısmının beşer onar toplu mezarlara gömülebildiğini, diğerlerinin na’şlarının ise yaklaşık 30 yıl boyunca muhârebe mey-

DİZİN

Semboller

31 Mart Vak'ası 223

A

Abbas Hilmi Paşa 44

Abdurrahman Nafiz Bey 129, 130

Abdülaziz 18, 20, 34, 71, 99, 134

Abdülfeyyaz Tefvik 59

Abdülhak Şinasi Hisar 26

Abidin Dino 169, 173, 177

Adam Sen de 175, 183, 187, 189

Adile Ayda 88

Adnan Menderes 20

Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu 277, 278, 299

Ahmed Cevdet Paşa 44, 45

Ahmed Muhtar Paşa 129

Ahmed Rasim 13, 21, 25, 31, 32, 33, 34, 45, 46, 49-52, 123, 175, 269

Ahmed Remzi Akyürek 213

Ahmet Emin Yalman 132, 223, 240

Ahmet Hamdi Başar 87, 88, 90

Ahmet Hamdi Tanpınar 142, 158, 190, 202

Ahmet Kutsi 85

Ahmet Muhip Diranas 225

Ahmet Turan Alkan 163

Akbaba 202, 240

Aksekili Ahmet Hamdi 214

Akşam 65, 75, 128, 129, 137, 143, 169, 203, 217, 247-250, 262, 264, 265, 271-273, 343, 344

Al Almayı Daldan Al 185

Alemdar 264

Ali Galip Paşa 78

Âlim Kahraman 22

Ali Şir Nevâî 28

Alliance Israélite Française 122

Amele Teâlî Cemiyeti 96

Ankara 51, 85-88, 90, 175, 184, 186, 203, 207-210, 212, 213, 214, 221, 224, 226, 227-230, 233, 235-237, 242, 272, 282, 289, 304, 329, 330, 333, 342

Aram Efendi 20

Ârif Oruç 176, 177

Asır 39, 129, 130, 131, 133, 137, 207, 305, 333, 334

Aşk-ı Memnu 109

Aşk Mahkûmu 334, 337, 338

Âtîf Zahir Efendi 98, 99, 104, 108

Attilâ İlhan 88, 277, 281, 287-290, 295, 296, 297, 299, 300

Attila Özkırmırlı 141

Aydınlık 95, 96, 97, 100, 111, 112, 113, 116, 176

B

Bahçesaraylı Tatar Selâmi Efendi 97

Balkan Harbi 111, 261, 304

Basiret 21

Bayram Akbaş 76

Behçet Necatigil 141, 308, 314, 315

Behice Boran 143

Besime Koray 196

Beşir Ayvazoğlu 262

Bir Edebî Muhit Olarak Ankara 87, 229, 235

Bir Otelde 7 Kişi 198, 202

Bir Yudum Su 175, 193, 194, 196, 197, 198, 199

Bizim Mahalle 158, 175, 183, 185, 186, 187, 189

- Bu Dinciler O Müslümanlar'a Benze-
miyor 90
Burhan Toprak 143
Bursa Hapishânesi 103, 107, 173
Bursalı Mehmed Tâhir Bey 60
- C
- Câhil Kadri Efendi 99
Câvid Bey 128
Cenap Ozankan 77
Charles Lorraine 162
Cide 102, 103, 106, 107, 113
Çiğerdelen 141, 142, 144-146, 148, 158,
160-163
Cumhuriyet 44, 73, 75, 83, 99, 100, 107,
132, 133, 141, 142, 144, 145,
147, 149-171, 175, 176, 177,
184, 197, 213, 217-220, 224,
225, 230, 241, 242, 245, 246,
249, 251, 263, 265, 266, 270,
271, 273, 290, 305, 306, 307,
314, 322, 345
Cumhuriyet Halk Partisi 83
- Ç
- Çalçene 98
Çaylak Tevfik 45
Çetin Altan 230, 237, 239, 298
Çığır 83, 198, 272
Çırçırlı Hilmi Efendi 27
- D
- Dalga Geçen Adam* 158, 175, 183, 189,
190
Deli Birâder 31
Demir Özlü 305, 308
Destine 75
Dikmen Yıldızı 221, 224, 225, 229
Dineyi Papazı 142, 145, 163-165
Divân-ı Devletşâh 27
Divân-ı Hâkânî 27
Divân-ı Nef'i 27
Divân-ı Nevâî 27
Divân-ı Rûşenî 27
Divân-ı Sâmî 27
Divân-ı Nevâî 27
Doktor Nâzım 128
- Dosdoğru Günlük* 313, 315, 317, 324,
325
Durûb-i Emsâl 28
- E
- Ebubekir Efendi 14-17, 24, 26
Ebüzziyâ Tevfik 13, 17, 19, 20, 23-28
Edebî Portreler 262
Ekrem Hakkı Ayverdi 143
Elisabeth Tschumi (Afife Okday) 19
Emanuel Karasu 128
Emine İşinsu 84
Enis Tahsin Til 51, 78, 128, 129, 132
Enver Behnan Şapolyo 229
Ergün Göze 143
Ernst Elster 148
Ersin Alok 88
Eski İstanbul'dan Hatıralar 39, 51
Esmâ'ül Hüsnâ Şerhi 27
- F
- Fahri Düngelen 117
Faruk Nafiz (Çamlıbel) 73, 74, 85-87,
90, 266
Fasih Tümel 77
Fatih-Harbiye 158, 188, 189
Fatma Piraye 101
Fazıl Ayanoğlu 19
Fâzıl Paşa 13, 15, 20, 26, 27, 28, 45
Ferit Ragıp Tuncor 113
Feryâdlarım 100, 108-110, 113, 114,
116
Fındıklılı İsmet Efendi 19
Fındıklılı Silâhdar Mehmed Ağa 19
Fikret Adil 233, 260, 261, 262, 272
Fikret Sander 86
Fikret Ürgüp 7, 202, 311, 313-316,
318-326
Filles de la Charité 122
Fransız Laik Misyonu 122
Frederick William von Herbert 58
Fritz Hommel 148
Fuğş-i Atik 269
Fuzûlî 27, 95, 114, 115, 116
Fuzûlî Divânı 27

G

- Garip Aileler* 131
Gençlik ve Edebiyat Hatıraları 78
Gerçek 83, 141, 220, 225, 280, 287, 295,
 296, 298-300, 303, 345
 Gilles Veinstein 126
Gonce-i Edep 129
 Grande Rue de Péra 122, 123
Gülbün 54, 164, 165
Gül Demetleri 54
 Gülsemin Hazer 165
 Gümrükçü Osman Paşa 26
 Gümrükçü Osman Paşa Köşkü 26
Gün 63, 92, 109, 198, 260, 280, 292-96
 Günay Alok 87, 88

H

- Hacer Hurisar 184
 Hacı Hüsrev Camii 257
 Hacı Ömer Uluggerli 115
 Hâfız Paşa Köşkü 26
Hâfi Kadri Alpman 260, 272
Ha Gayret Hasip Efendi 175, 183, 189
 Hakimiyeti Millîye 330
 Hakkı Paşazâde Celâl 7, 29, 31, 32, 34,
 35, 36, 39, 43, 44, 46, 48, 52
 Hakkı Süha Gezgin 262
 Hakkı Tarık Us 272
 Halide Edip 131, 186
 Halide Nusret Zorlutuna 84, 91
 Halil Gülüm 115
 Halit Fahri Ozansoy 270
Hamiyet 60
 Hans Brasack 86
 Hâricîye Nâzırı Rıfat Paşa 19
 Hasan Fehmi Paşa Köşkü 26
 Hasan İzzettin Dinamo 229
 Hasan Pulur 239
 Hasan Tahsin Erez 77
 Hasan Yalım 101
 Hasene Ilgaz 91, 92
Havâdis 149, 150, 151, 152, 153, 155
 Hay-Layf Pastahânesi 299
Hazine-i Fünûn 46
 Hazret-i Kaab Türbesi 257
 Hermann Reckendorf 148
 Hersekoğlu Ahmet Paşa 160

- Hikâyât-ı Şâirâne* 54
Hikâye-i Leylâ-i Mecnûn 27
Hikâye-i Manzûme 27
 Hikmet Şevki 7, 124, 327, 329-338
 Hikmet Şinâsi 21, 23, 25, 26
 Hilmi Ziya Ülken 277, 279, 280, 299
 Hüseyin Avni Şanda 169-174, 178,
 179, 183
 Hüseyin Cahit 68, 75
 Hüseyin Hilmi Paşa 128
 Hüseyin Siret 75
 Hüseyin Suat 68, 75
 Hüseyin Vassâf 214

I

- II. Abdülhâmid 19, 46, 127
 II. Mahmûd 25
Inkilâp 177
 Irving Montagu 59

İ

- İbnülemin Mahmud Kemal İnal 60
 İhsan Mahvî 7, 205, 207, 208, 211, 212,
 213, 214
 İkinci Bâyezîd 160
 İlknur Tatar Kırılmış 96, 110, 116
İlk Sosyalist Kadın Şâir Yaşar Nezihe
Bükülmez mi? 96, 116
İran-ı Kadîm Târîhi 28
İrtika 39, 46
 İsguhi Anna 35, 37
 İskender Fahrettin 197
 İsmail Hakkı Sunata 62
 İsmail Hâmi Danişmend 23
 İsmet Kür 84, 85
 İsmet Rasin Tümtürk 77, 78
İstanbul Ansiklopedisi 62
 İstanbul Pastahânesi 87
İşte Sanat Edebiyat 277, 278
 İttihâd ve Terakki 127, 128, 341
 İzzet Ziya 218

J

- Jean Pietri 20, 24
 Johannes Vincke 148

K

- Kabûsnâme 28
 Kadıköyü'nün Romanı 142, 144, 152,
 153, 154, 157, 158
Kadın Gazetesi 113, 114
 Kalamaria Sörler Mektebi 122
Kâmus 19, 27
Kamusü'l Alâm 21
Karabaş Tecvidi 95
 Kara Belâ 106
 Karadağ Muhârebese 34
 Karagöz 113, 209, 212, 248
 Karpıç 87, 229, 230, 233, 237, 238, 240,
 332
Kastamonu Eğitim Dergisi 23
 Kavalalı Hoca Kâmil 13
 Kayazâde Reşad Bey 21
 Kayserili Mehmed Efendi 27
 Kemani Memduh Efendi 269
 Kenan Hulûsi 7, 174, 175, 178, 191,
 193-199, 202, 203
 Ken'an Rifâi 143
 Kevork Pamukciyan 35
 Kıbrıslı Kâmil Paşa 129
Kızıl Güller 97
 Kilisli Rifat 63
Kiralık Konak 122
 Kirkor Köçeyan 35, 37
Kitâb-ı Akrahâ-i Din 27
Kitâb-ı Dâfiü'l-Gumûm Râfiu'l-Umûm
 31
Kitâb-ı Fevâid 27
Kitâb-ı Kimya 27
Kitâb-ı Şâfiye 27
Kitâbü'l Benât 28
Kitâbü'l Mesâlik 27
Kitâbü't Tabiiyye 28
Kitâbü't Tahlîl 27
 Kökçü Avram 95, 105
Kur'an-ı Kerim 57, 95, 116
 Kutlu Pastahânesi 87
 Kuyulu Kahve 227, 229
Küçük Gelin 36, 37, 38, 39
 Külhanî Edipler 123, 133-136
Kürdün Meyhanesi 174

L

- La Ville Convoitée Salonique* 126
 Leylâ Erbil 317, 326
Lugat-ı Bianchi 28
Lugat-ı Ermeni 28
Lugat-ı Landa 28
Lugat-ı Latin 28
Lugat-ı Macar 28
Lugat-ı Rusya 28
 Lübeck 147

M

- Mabeynci Ziver Bey Köşkü 26
 Mahmud Vedad 95, 99-102, 112, 113,
 114, 116
 Mahmut Yesarı 259, 260, 263, 268,
 270, 271
 Mahpeyker Enver 314, 315, 317
Mahşeri'n Nefâis 54
Malûmat 39
 Marc David Baer 129
 Marie Delbova 219
 Marsilya 24
 Mâ'rûzat 44
 Matbûat Hâtıralarından Muharrir, Şâir
 ve Edip 31, 50
*Matbûat Tarihine Medhalden İlk Büyük
 Muharrirler* 21
 Mazhar Osman 75, 76, 214
 Mazlûm Şehzâdeler yahud Hürrem
 Sultan 106
 Mecdi Sadrettin 172, 218-220, 224
Mecmûa-i Ebüzziyâ 13
 Mediha Mangır 272
 Mehmed Âkif 78, 291
 Mehmed Feyzi Bey 99, 100, 108, 109,
 111, 113, 117
 Mehmed Hamdi 13, 20
 Mehmet Ali Paşa 45, 285
 Mehmet Ali Tektâş 246
 Mehmet Fevzi Efendi 193
Mekteb 25, 34, 36, 46, 59, 193, 220, 223,
 248, 320
 Menâpirzâde Nûri Bey 21
Menfi 123, 127, 131
 Mengü Ertel 308
 Meserret Kiraathânesi 175, 178

Mızraklı İlmihal 95
Miftâhu'r Rahme 27
 Mikhael Kosses 78
Milli Mecmûa 148, 149
Milliyet 67, 76, 77, 83, 86-88, 91, 92,
 99, 100, 104, 114, 117, 132, 145,
 147, 195, 220, 224, 226, 230,
 236-239, 242, 246, 248, 250,
 253, 274, 290, 307, 308, 314,
 318, 322, 325, 342
 Mithat Sadullah 70-74, 84, 86, 90
 Mithat Şükrü 128
Mizânü'l Adl 27
 Mizanü'l Edeb Tercümesi 27
Mizânü'l-hak 27
Mizânü'l Hak 27
 Moran Lisesi 27
 Moutsopoulos 126
 Muallim Nâci 31
 Muallim Sadi 130
Mu'cemü'l Büldan Tercümesi 27
Muhît 60, 195
 Murat Belge 141
Mûsiki 28, 114
 Mustafa Çuhadar 57
 Mustafa Fâzıl Paşa 13, 20, 26, 27, 28, 45
 Mustafa Kemal 177, 221, 223, 224
 Mustafa Sefa Çakır 54
 Mübaccel Bayramveli 90
 Müeyyet Adnan İnanişiltı 77
Münacât-ı Mîr-i Nevâi 27
 Münir Nureddin Selçuk 117
Münşeât-ı Âkif Paşa 27
Münşeât-ı Nâbi 27

N

Naci Sadullah 172-174, 178, 264
 Nâmık Kemâl 20, 27, 28, 134, 135
 Nâzım Hikmet 84, 85, 171-174, 228,
 286, 298
Nâzikter 16, 22-26, 106, 107, 110, 111
 Nâzikter Hanım 22-26
 Necati Tonga 87, 229, 235, 236
 Necdet Sander 86
 Necdet Tuncay 105, 114, 117
 Necip Bedirxan 78
 Necmi Pişkin 117
Neyyir-i Hakikat 128

Neyzen Tevfik 239, 240
 Nezihe Araz 143, 144, 149
Niyâzi Dîvâm 27
 Nizameddin Nazif 272
 Nurinev Tanca 67, 68, 74, 76
 Nûri Şeydâ 44, 51, 52

O

Olimpos Meydanı 122
Onların Romanı 218, 229
Orak Çekiç 176
 Orhaneli 103, 107
 Orhan Firuz 88
 Orhan Müstecaplıoğlu 296, 297
 Orhan Veli 87
 Orlin Sabev 59
 Osman Çutsay 308
 Osman Fahri 7, 57, 60, 62, 63, 65, 67,-
 75, 77, 84, 85, 88-90
Osman Fahri, Hayatı ve Şiirleri 84
Osmanlı Tarihi Kronolojisi 23
 Osman Şahabettin Efendi 57
 Otakçılar Emir Buhârî Tekkesi 259

Ö

Ömer Faruk Efendi 193, 197
Öyle İdiler Yaşarken 88

P

Paris 23, 24, 77, 78, 122, 128, 134, 135,
 299, 300, 316, 337
 Paşmakçızâde Mehmed Fâik Es'ad 31
 Paşmakçızâde Zühdî Molla Efendi 46,
 47
 Paul Dumont 121
Pend-i Attar Şerhi 27
 Peter Jensen 148
 Peyami Safa 111, 115, 157, 158, 186,
 187, 189, 190
 Pierre Risal 126

R

Rahime Baytok 153
Rakı Ansiklopedisi 87, 174, 230, 233,
 269
 Rauf Mutluay 83, 141, 220, 221, 303

Ravzatü's Şühedâ 27
 Refî' Cevad Ulunay 261-264
 Reha Oğuz Türkkân 277
 Resimli Türk Edebiyatı Tarihi 183, 185
 Reşad Ekrem Koçu 35, 45, 62, 273
 Rifat Ilgaz 292
Risâle-i Sebât-ı Azizeyn 27
 Risorta 128
Rûz-i Nigâh 27

S

Saadet 60, 106, 134, 299
 Saadettin Kaynak 117
 Saadettin Nüzhet Ergun 207
Sabah 38, 155, 156, 170, 174, 186, 188,
 189, 200, 271, 285, 319, 325,
 329
Sabah-ı Hayatım 54
 Sadi Hoşses 117
 Sadri Sema 39, 45, 51
 Safiye Ayla 173
 Safiye Sâmî 147, 148, 149, 152
 Sağır Ahmed Şükrü Beyzâde Mehmed
 Emin Bey 21
 Said Kesler 258, 259, 261, 267, 270
 Said Nazif Ozankan 77
 Saint-Baptiste-de-la-Salle Frerler Koleji
 122
 Sait Faik 202, 314, 315, 317-319, 324,
 325
 Salah Birsal 233
 Sâmîha Ayverdi 57, 143
 Selâhattin Hakkı Esatoğlu 278
 Selânik 69, 88, 121, 122, 125-131, 133,
 219, 220, 223
Selânik'in Son Zaptı Hakkında Bir Tarih
 125
 Selim İleri 91, 158, 163, 164, 315
 Selim S. Kuru 31
 Semih Lûtfî 144, 152, 198, 221, 222,
 334
 Serbest Cumhûriyet Fırkası 177
 Sermet Muhtar Alus 45
 Sermet Sami Uysal 85, 87, 90, 218, 224,
 225, 238
 Servet-i Fünûn 61, 136, 193, 335
 Sevgül Sönmez 35
 Sevinç Ergiydiren 142

Sezer Duru 305
Sicill-i Osmanî 22
 Sofi Huri 143
 Soner Yalçın 90
Son Saat 334
Son Telgraf 264, 270-273
 Stjepan Vukčić Kosača 161
Suyu Arayan Adam 124, 336
 Süleyman Nazif 63, 77
 Süleyman Vehbi Kocagüney 252

Ş

Şehzâde Seyfeddin Efendi 26
 Şehzâde Seyfeddin Efendi Köşkü 26
Şerh-i Misbah 27
 Şevket Süreyya 124, 335
Şîhab 60
Şinasi Baray 87
Şivezat 77
 Şükran Kurdakul 83, 141

T

Tagore 148
 Taha Toros 59, 96, 98-104, 106, 108,
 111, 112, 250, 272, 273
 Tâhirü'l-Mevlevî 207, 209, 212, 214
 Takiyettin Mengüşoğlu 286
 Talip Mert 24, 25, 28
Tanin 59, 172
Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar
Ansiklopedisi 40, 71, 75, 197,
 235, 303, 341
 Tarık Buğra 152
Tarifnâme-i Subeş 28
Tarih-i Cevdet 27
Târih-i Kurım 27
Tercümân-ı Hakikat 25, 62
Tevârih-i Âl-i Osmân 161
 Tevfik Paşa 19, 20, 309
 Tevfik Pulur 239
Tezkire-i Hâtîmetü'l-eşâ 21
Tezkire-i Hâtîmetü'l-eşâr 21, 23
 Todori Çarkas 246
Tuhfe-i Vehbi 95
 Tunuslu Mehmed Paşa Köşkü 26
 Turan Atik 143
 Turgut Özakman 229

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi 22, 35, 57, 59, 221

Türkiye Sosyalist Partisi 282, 287, 288, 295, 296, 299, 300

Türk Kızı 131

Ü

Üç Nal Meyhânesi 87

Ülker Fırtınası 142, 144, 153, 158

Üsküdarlı Edhem Efendi 97

Üsküp 175, 183, 186

V

Vakit 39, 51, 83, 96, 114, 144, 175, 177-179, 183, 198, 203, 235, 237, 295, 329, 334, 336

Vâ-nû 173

Veritas 128

Vincenzo Caivano 151, 154

Y

Yakup Kadri 78, 79, 122, 157, 158, 228

Yakut Kayalar 73, 88, 89

Yalçın Küçük 78, 88

Yarısı Roman 84

Yaşamak Güzel Şey Be Kardeşim 228

Yaşar Nabi 196, 236

Yedi Meş'ale 194

Yeni Gazete 248

Yeni İstanbul 145, 149, 150, 152, 156, 157

Yeni Osmanlılar Cemiyeti 20, 21

Yeprem Boğosyan 35

Yıldız Yağmuru 85

Yusuf Niyâzi 98, 99, 101, 102, 103, 106, 107, 113

Yusuf Niyâzi Erdem 107

Yusuf Ziya Ortaç 239, 240

Z

Zeynep Kerman 67, 69, 70, 71, 74, 84

Zeytinlik Yetimhânesi 122

Ziyad Ebüzziyâ 13, 22

Ziya Somar 303-306, 308, 309